

Motion till riksdagen 2007/08:Sf225

av **Josefin Brink m.fl. (v)**

Ensamstående föräldrar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen återkommer med en handlingsplan för hur man ekonomiskt ska jämställa barn till ensamstående föräldrar med barn som har båda sina föräldrar.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med en strukturell analys, i enlighet med vad som anförs i motionen, samt ett politiskt handlingsprogram som syftar till att förbättra situationen för ensamstående föräldrar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över hur kostnaderna för barnets försörjning fördelar sig vid växelvis boende.
4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om hur indexering av underhållsstödet bör utformas.
5. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer med förslag till ändring i lagstiftningen om återbetalningsskyldighet i enlighet med vad som anförs i motionen.
6. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om förbättringar angående umgängesresor i enlighet med vad som anförs i motionen.

Motivering

I dag lever en tredjedel av alla barn i Sverige med en ensamstående förälder. Ändå är det kärnfamiljen som är normbildande för lagstiftning och regelverk. Det leder bl.a. till att de ekonomiska villkoren mellan barnfamiljer är ojämlika och orättvisa. Ensamstående föräldrars ekonomiska standard är sämre än sammanboende föräldrars. SCB:s undersökning om hushållens ekonomi (HEK) visar att ensamstående med barn inte ökat sin ekonomiska standard i samma utsträckning som andra. En typisk ensamstående förälder är en kvinna, även om växelvis boende mellan föräldrar ökar. Ensamstående kvin-

Fel! Okänt namn på

nor med barn har en ekonomiskt svårare situation än andra. De har lägst ekonomisk standard oavsett stöd i form av barn- och bostadsbidrag och tjänar t.ex. bara drygt hälften av en sammanboende pappas lön. Sysselsättningen bland ensamstående mödrar har sjunkit och de har oftare än andra otrygga anställningar.

Möjlighet till inflytande över arbetstider och arbetssituation, rätten till heltidsarbete och tillgång till barnomsorg dygnet runt är viktiga politiska åtgärder som Vänsterpartiet driver och som skulle ge positiv effekt för ensamstående föräldrars ekonomi samt möjlighet att förena arbets- och familjeliv.

Barns ekonomiska villkor

Livsvillkoren för barn till sammanboende respektive ensamstående skiljer sig avsevärt åt. Barn till ensamstående har sällan råd att följa med kompisar på olika aktiviteter. 47 procent av de barn mellan 10 år och 18 år som har en ensamstående förälder tvingades avstå från att delta i olika aktiviteter med sina kompisar under 2003 (Barn och deras familjer, SCB). Att stärka barnfamiljers ekonomi, t.ex. genom att höja barnbidragen och sänka barnomsorgsavgifterna, är ett sätt att stödja också de mest utsatta barnen eftersom grunden i ekonomin på så vis stärks hos alla barnfamiljer. Sänkta boendekostnader och höjda löner för kvinnor är andra exempel på politik som gynnar många och som i förlängningen dessutom innebär att klyftan minskar mellan dem som har allra minst och dem som har lite mer.

Familjer som består av en förälder med barn kan inte vänta på sådant som en politik för full sysselsättning eller en bostadspolitik som gör det möjligt att hitta en bostad med rimlig hyra. Därför anser vi att det finns åtgärder som måste vidtas omedelbart i syfte att minska klyftorna mellan dem som har mer och dem som har mindre. Det handlar bl.a. om höjt underhållsstöd, höjt bostadsbidrag och om att även familjer som lever med ekonomiskt bistånd ska omfattas av generella barnbidragshöjningar.

För att de åtgärder som riktas gentemot ensamstående föräldrar, av vilka de flesta är kvinnor, ska ha den träffsäkerhet som avses och för att anvisade förbättringar också skall bli reella förbättringar, bör regeringen återkomma med en handlingsplan för hur man ekonomiskt ska jämställa barn till ensamstående föräldrar med barn som har båda sina föräldrar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kärnfamiljsnormen

Det offentliga välfärdssystemet är så konstruerat att det har en utjämnande effekt och bidrar till en solidarisk omfördelning av ekonomiska resurser mellan gruppen kvinnor och gruppen män, mellan lågavlönade och högavlönade och en omfördelning mellan olika perioder i individernas liv. Det ekonomiska

offentliga trygghetssystemet är således ett av våra viktigaste redskap för att utjämna klass- och könsskillnader. För kvinnor innebär det ett minskat ekonomiskt beroende av enskilda män och för ensamstående föräldrar en möjlighet till egen försörjning kombinerat med förvärvsarbete. Stabila offentliga ekonomiska välfärdssystem skapar trygga människor som på ett bra sätt kan tillvarata sina livsmöjligheter.

För Vänsterpartiet är värnandet av den generella välfärden en prioriterad uppgift. Det är också viktigt att trygghetssystemen svarar mot den verklighet som människor lever i. I samhället i dag finns en mångfald av familjekonstellationer, och Vänsterpartiet arbetar för att alla människor ska känna sig fria att leva som de vill, att ingen ska behöva värderas socialt eller ekonomiskt utifrån en stereotyp familjebild. Men den sammantagna bilden visar att ensamstående föräldrar och deras barn, i synnerhet ensamstående mödrar, lever under generellt sämre villkor än någon annan grupp i samhället.

Det är nödvändigt att de mekanismer, normer och föreställningar om en tvåsam kärnfamilj som upprätthåller och återskapar de orättvisa strukturerna identifieras och analyseras djupgående för att bryta den strukturella diskriminering som ensamstående mödrar utsätts för. Detta är viktigt inte minst för att förhindra att välfärdssystemets uppbyggnad reproducerar begränsande normer och värderingar. För att komma till rätta med den ojämlika snedfördelning som drabbar ensamstående kvinnor med barn fordras en generell välfärdspolitik som står fri från kärnfamiljsnormen. Det gäller flera samverkande politikområden, där socialpolitik, utbildningspolitik, bostadspolitik, arbetsmarknads- och skattepolitik är några centrala delar. Viljan att få bort köns-, etnicitets- och klassrättvisor – brister som vi är övertygade om kan hanteras och reformeras inom ramen för den offentliga välfärdspolitiken – måste visa sig i politisk handling. Således föreslår Vänsterpartiet att riksdagen ger regeringen i uppdrag att återkomma med ett politiskt handlingsprogram som syftar till att förbättra situationen för ensamstående föräldrar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Delat barnbidrag vid växelvis boende

När föräldrar har gemensam vårdnad utbetalas barnbidraget automatiskt till modern, om inte föräldrarna gemensamt anmäler till Försäkringskassan att fadern ska erhålla barnbidraget i stället. Om barnet är folkbokfört på samma adress som en av vårdnadshavarna vid gemensam vårdnad, utbetalas barnbidraget dit barnet är folkbokfört. Bakgrunden till gällande ordning handlar bl.a. om att det har funnits mer sannolikt att bidraget verkligen kommer barnet till godo om modern får det utbetalt till sig.

Många föräldrar väljer i dag att dela på den faktiska vårdnaden av barnen efter en separation. Barnen bor växelvis hos mamman och pappan, och bägge tar försörjningsansvar för barnen. När barnen lever i växelvis boende mellan föräldrarna tar bägge vårdnadshavarna ett aktivt delat ansvar för omsorgen

Fel! Okänt namn på

om barnen. Därför bör föräldrar gemensamt kunna begära att få barnbidraget delat vid växelvis boende när föräldrarna är överens om det.

Vänsterpartiet motsätter sig däremot en tvångsdelning av barnbidraget vid växelvis boende. Barnbidraget är till för att i viss utsträckning täcka de kostnader som är förknippade med barnet, för att utjämna skillnaderna mellan dem som har barn och dem som inte har barn. Det finns i dag inga färskva undersökningar som visar hur dessa kostnader fördelas sig vid växelvis boende.

Enligt Michael Gähler i Bara en mor – ensamstående mödrars ekonomiska levnadsvillkor i 1990-talets Sverige (SOU 2001:54) har ensamstående mödrar fått det allt sämre i relation till andra hushållstyper under 1990-talet, och dessa hushåll har i mindre utsträckning lyckats tillgodogöra sig det ekonomiska uppsving som inleddes i slutet av 1990-talet. På frågan varför ensamstående mödrar överlag tycks missgynnas ekonomiskt tas det bl.a. upp att kvinnor ofta har huvudansvaret för barnens försörjning.

Socialdepartementet har tagit fram underlag på hur det ser ut med kostnaderna för barnomsorgen. Det visade sig då att fakturorna i de allra flesta kommuner skickas till barnets folkbokföringsadress, som i de allra flesta fall också är mammans adress. Vi håller det då för sannolikt att det i de flesta fall är den som har barnet folkbokfört hos sig som betalar fakturan. Innan mer fakta finns till hands om hur övriga kostnader fördelas sig är vi inte beredda att gå med på att barnbidraget ska delas mot den ena förälderns vilja.

Mot denna bakgrund bör regeringen tillsätta en utredning som ser över hur kostnaderna för barnets försörjning fördelas sig vid växelvis boende. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Höjt underhållsstöd

Genom de regeländringar som gjordes av underhållsstödet 1994 blev ersättningsnivån beroende av regeringsbeslut för att höjas. Därefter låg stödet oförändrat på samma nivå fram till den höjning på 100 kr som genomfördes i och med budgetpropositionen för 2005. Stödets värde har därmed urholkats kraftigt. Vänsterpartiet föreslår i vår budgetmotion för utgiftsområde 12 att underhållsstödet höjs med 200 kr från 2008 och att det samtidigt värdesäkras i förhållande till prisutvecklingen genom att det knyts till prisbasbeloppet. Därför bör regeringen återkomma med förslag på hur en indexering av underhållsstödet bör genomföras. Detta bör riksdagen begära.

Underhållsstödet fyller en mycket viktig funktion vad gäller att se till att vårdnadshavare uppfyller sitt försörjningsansvar för barn även efter separation mellan vårdnadshavare. För att i möjligaste mån motverka konflikter efter separation är det viktigt att detta system uppfattas som rättvist. Vi måste också motverka att systemet sänder ut signaler om att den s.k. umgängesföräldern, vilket ofta är mannen, förväntas ta ett ekonomiskt ansvar men vara frånvarande i relationen till barnet. Dagens system tenderar att sända ut sådana signaler eftersom reglerna vid umgänge är bristfälliga.

Fel! Okänt namn på

Utifrån dessa aspekter är det viktigt att åstadkomma förändringar gällande inkomstunderlaget vid fastställande av återbetalningsskyldighet, umgängesavdraget och umgängesresor. I dag fastställs återbetalningsskyldigheten på inkomst två år bakåt i tiden. Det innebär problem för de umgängesföräldrar som får stora förändringar av inkomstunderlaget. Vänsterpartiet anser därför att det finns behov av att applicera en s.k. CSN-metod vid beräkning av inkomstunderlag. Detta skulle innebära att återbetalningsskyldigheten bestäms utifrån dagsaktuell inkomst om inkomsten ändrats mer än 15 %. Redan 1997 gav riksdagen, efter förslag från Vänsterpartiet, regeringen i uppdrag att återkomma med en lösning på problemet att underhållsstödets storlek fastställs efter senast taxerad inkomst (bet. 1997/98:SfU1). Försäkringskassan har getts i uppdrag att kartlägga och komma med förslag på hur de som får förändrad inkomst, t.ex. på grund av arbetslöshet, ska kunna få sin återbetalningsskyldighet beräknad på aktuell inkomst. Därför bör regeringen skyndsamt inhämta Försäkringskassans kartläggning och återkomma med förslag på ändring. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare måste frågan om finansiering av umgängesresor få sin lösning vad gäller vårdnadshavare som inte har ekonomisk möjlighet att resa och träffa sina barn. Möjligheten att tillhandahålla ekonomiskt stöd som är reglerat inom ramen för underhållsstödet och återbetalningsskyldighet bör därför övervägas. Vänsterpartiet menar att detta är väsentligt för att framför allt umgängesföräldern ska uppleva underhållsstödsystemet som rättvist. Därför bör regeringen återkomma med förslag på förbättringar angående umgängesresor i enlighet med det ovan anförda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 29 september 2007

Josefin Brink (v)

Torbjörn Björlund (v)

LiseLotte Olsson (v)

Kalle Larsson (v)